

MIT ȘI MAGIE ÎN CONȘTIINȚA UMANĂ

Autor: Alexandra Popa | 11 decembrie 2021

Miturile și magia reprezintă două realități care au însoțit omul încă din cele mai vechi timpuri. Ambele au încercat să explice care este menirea ființei umane în univers și să se apropie de o cunoaștere cât mai veritabilă a realității lumii. Dar, spre deosebire de magie, care explorează necunoscutul, se adâncește în mister, mitul a devenit un îndrumar al înțelegerii prin integrarea lui în primii germeni de gândire filosofică. Fie că este vorba despre lămurirea relației dintre om și natură sau dintre om și divinitate, ele vin în întâmpinarea acestuia spre a-i oferi ajutor în legătură cu faptele și evenimentele care îl înconjoară. Trebuie punctat încă de la început că imaginarul mitologic este mult mai complex decât cel magic, lucru care nu înseamnă, însă, că îl desființează total pe acesta din urmă, ci doar că, pe o scară ierarhică, ele ocupă poziții diferite – fapt determinat și de anumite considerente de ordin istoric. Chiar dacă au existat cercetări care au pus un semn de egalitate între cele două viziuni – cazul lui Ernst Cassirer –, ele trebuie diferențiate și studiate pe o linie comparativă, întrucât nu constituie prelungiri ale unui mod de gândire unitar.

De pildă, este evident că, pentru omul primitiv, gândirea magică, prelogică a fost cea care i-a călăuzit existența. El nu a fost interesat de contradicții logice sau de cauzele care stau la baza producerii unor fenomene. Din contră, omul arhaic vede, acolo unde noi recunoaștem relații de cauzalitate, doar condiții de manifestare a unor forțe supranaturale. Ocultismul îl fascinează și îi determină întreg comportamentul. Psihologia sa nu este orientată în jurul lui *de ce*, ci în regiunea lui *cum*. Pentru acesta, totul este vrajă și totul poate fi vrăjit, nimic nu se produce în afara ritualului. Nașterea, îmbătrânirea, moartea, chiar și nutriția sunt înțelese ca funcții ale spiritualității.

Trecerea de la magic și prerațional la o judecată mitologică arhaică mai specializată s-a făcut treptat, odată cu apariția primilor germeni de gândire filosofică. Astfel, primele mituri apărute au fost în strânsă legătură cu temele amintite anterior, însă au marcat trecerea de la primele *exerciții ale gândirii*, realizate prin actul magic, la un mod total

nou de a reprezenta lumea. Prin dezbaterile filosofice, inexprimabilul s-a transformat în reprezentabil. În acest sens, unele dintre cele mai elocvente exemple pot fi culese din spațiul Antichității grecești. Drept ilustrare, imaginea tiranului Cronos marchează conștientizarea trecerii ireversibile a timpului, a caracterului vremelnic al omului. De asemenea, când Platon vorbește despre o Lume a Ideilor în contradicție cu o Lume superficială, copie imperfectă, el nu minimalizează comportamentul enigmatic conferit de puterea magică, dar îl transformă într-o *poveste coerentă*, îl înobilează în ceea ce reprezintă imaginarul filosofic. Perspectiva sa poate fi întâlnită și în atmosfera sacră a babilonienilor – cei care vorbesc despre aceeași cetate perfectă cerească, aflată în opoziție cu lumea de *aici* –, însă diferența constă în calitatea și scopul expunerilor. Platon își propune să ajungă la adevăr, la o cunoaștere a esențelor, în timp ce populația Eufratului are în vedere corespondențele magice dintre un Babilon ceresc și unul pământesc.

Totodată, saltul de la magic la mitologic este marcat și de problemele abordate. Dacă magia a avut în vedere mai degrabă explicarea unor evenimente din afara omului – seceta, eclipsele solare, decesul, catastrofele naturale –, mitologia s-a orientat spre o viziune antropocentrică. A reprezentat punctul în care subiectivitatea, intuiția și rațiunea s-au îndreptat către conceptualizări, către edificarea de sisteme abstracte. De data aceasta s-a pornit invers, dinspre interior spre exterior. Aspectele pur concrete, necesitățile zilnice au pierdut teren în favoarea omului meditativ, care reflectă asupra propriei spiritualități. Prin aceasta, miturile au favorizat *gândirea fără imagini*, consolidarea limbajului-cuvânt și a alegoriilor. Acum, rostul omului este de-a opera cu concepte, de-a se elibera din mrejele materiei pentru a-și construi propriul univers de semnificații. Este momentul în care intelectul și sentimentul încep să conlucreze, perspectivei generale despre *animalul rațional* adăugându-i-se cea de *animal simbolic*.

În final, magia și mitul pot fi înțelese drept indicii sau simptome ale unor perioade de timp și civilizații diferite. Prin intermediul lor, posteritatea a făcut cunoștință atât cu mentalitatea primitivului, cât și cu cea a gânditorului, cu modalitățile în care oamenii își imaginau spațiul în care trăiesc, cu unitatea unor conștiințe deosebite de cea a omului modern.

Imagine: David Teniers - „An alchemist in his laboratory” (cca. 1650); Sursa: Wikimedia Commons